

4 квітня 2014 року
№5 (16)

INSIDE UKRAINE

1. Державні рішення.....	3
1.1. Правоохоронна система потребує радикальних змін	3
1.2. Антикризисний пакет упорядковує фінанси, а не реформує економіку	4
1.3. Протидія російській експансії в Криму	5
2. Економічна ситуація	7
2.1. Антикризисний пакет – ключ до фінансування МВФ	7
2.2. Зміни до Державного бюджету 2014 року	7
2.3. Податкові ініціативи уряду	7
2.4. Оцінка затверджених ініціатив	9
3. Політична конкуренція	11
3.1. Синергія Петра Порошенка та Віталія Кличка.....	11
3.2. Регіональна доля Партії регіонів	12
3.3. Труднощі для нових облич з Майдану	13
3.4. Зміна риторики Юлії Тимошенко	14

Міжнародний Центр Перспективних Досліджень (МЦПД) відновлює видання аналітичного вісника «Inside Ukraine», випуск якого було призупинено у вересні 2010 року.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їх впливу та послідовності. Особливу увагу приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

©2014 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)

У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

Над випуском працювали:

Віра Нанівська, Ярослав Ковальчук, Олена Захарова, Володимир Притула, Василь Філіпчук, Василь Поворозник

Цей матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Думки та погляди, висловлені у матеріалах видання, можуть не співпадати з позицією Міжнародного фонду «Відродження»

1. Державні рішення

Уряд втрачає дорогоцінний час для проведення реформ. У всіх сферах державного життя зберігаються ті ж самі закриті недемократичні та неефективні інституції, в яких замінили лише керівників. Складається враження, що анексія Криму та загроза інтервенції Росії на південному сході використовується як ширма, за якою ховається небажання політичного керівництва радикально змінювати систему. У той же час лише швидкі радикальні реформи – це єдині ліки, які можуть врятувати країну від подальшого економічного послаблення, політичної дестабілізації та втрати суб'єктності у міжнародних відносинах. Лише швидкі радикальні реформи можуть вирішити внутрішні економічні та політичні проблеми.

1.1. *Правоохоронна система потребує радикальних змін*

У Програмі Уряду значна увага приділялася саме реформуванню правоохоронної системи та покаранню винних у вчиненні злочинів, пов'язаних з проведенням акцій протесту у листопаді 2013 року – лютому 2014 року. МВС і Генпрокуратура, дискредитовані за часів президентства Віктора Януковича, не зможуть ефективно забезпечувати верховенство права, якщо не очистять власні ряди і не проведуть глибокої реформи обох силових відомств.

3 квітня керівники силових відомств доповіли про перші результати розслідування вбивств людей на Майдані 18-20 лютого. Хоча у цій справі було затримано кілька «беркутівців», більшість організаторів розстрілів залишаються недосяжними для українських правоохоронних органів. Крім того, багато силовиків, яких підозрюють у причетності до протиправних дій під час масових акцій протесту, продовжують працювати у відповідних відомствах.

Невідомо також, на якому етапі знаходиться розслідування побиття студентів 30 листопада, з якого власне і розпочався Євромайдан як масове революційне явище. Суспільство вимагає покарати винних, при чому не тільки безпосередніх виконавців, але й посадовців, які віддавали злочинні накази. Якщо МВС і ГПУ не вдасться провести неупереджене розслідування з конкретними результатами, постане питання, чи дійсно нове політичне керівництво країни прагне відновити справедливість, чи воно має на меті просто очолити дискредитовані силові відомства та використовувати їх тепер вже у власних політичних цілях.

Як МВС, так і ГПУ потребує радикальних реформ і оновлення складу, оскільки вся вертикаль цих структур – від районних підрозділів до центрального апарату – просякнута традиціями корупції та браку поваги до прав людини. Смерть Ігоря Індила у Шевченківському районному управлінні МВС у 2010 році чи згвалтування Ірини Крашкової владіївськими міліціонерами у 2013 році були одними з найбільш кричущих випадків свавілля співробітників МВС, яке більш системно проявилось у подіях на Євромайдані. Насправді всездозволеність силовиків та використання їх для захисту влади, а не закону, були однією з причин трансформації масових протестів у повноцінну революцію.

Для досягнення змін у роботі силових відомств недостатньо поверхневих заходів чи заміни міністрів. Суспільству байдуже, яке прізвище Міністра внутрішніх справ, суспільству потрібна міліція, якої не бояться і яка не використовує проблеми людей для власного збагачення, а виконує базові функції держави по забезпеченню безпеки громадян. Військова агресія не є виправданням браку реформ. Навпаки, нинішня ситуація є ідеальною для радикальної реформи правоохоронних органів, наприклад за грузинським зразком.

Кругова порука не дозволить хворій системі реформувати саму себе, а

Без глибоких реформ Генпрокуратура та МВС не зможуть забезпечити верховенства права

Суспільство вимагає справедливості

Свавілля силовиків стало однією з причин Євромайдану

тому треба змінювати самі підходи до функціонування міліції та прокуратури, які повинні перетворитися з політичного інструменту в гаранта верховенства права в країні. Силові відомства потрібно створювати практично з нуля, як це було зроблено у Грузії, а не обмежуватися планами про 10-відсоткове скорочення штату силовиків. Грузинський досвід демонструє, що реформа правоохоронних органів не потребує затрати великих фінансових ресурсів і тривалого часу реалізації, а приносить реальні результати у короткі строки, повертаючи довіру населення до державної влади.

Замість докорінного реформування міліції Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков починає боротися зі своїми політичними опонентами. Протистояння з «Правим Сектором», яке вже переросло в особисте, викликає невдоволення громадськості, оскільки вони вважають, що Міністр наразі має більш пріоритетні завдання: покарання корупціонерів з попередньої влади, винних за допущення людських жертв під час масових акцій протесту, кардинальна реформа Міністерства.

Хоча Міністр всіляко підкреслює свою публічність, не в останню чергу через звітування у соціальних мережах, його гостра реакція на критику журналістів щодо використання кортежів поставила питання щодо його відданості демократичним принципам поведінки. Якщо урядовець продовжуватиме допускати подібні випадки у повсякденному житті, це поставить під сумнів його здатність реформувати величезне пострадянське відомство з сотнями тисяч працівників. А реформа МВС є лакмусовим папірцем бажання та здатності усього Уряду до реформ та змін.

1.2. Антикризовий пакет упорядковує фінанси, а не реформує економіку

Замість впровадження прозорих економічних механізмів, які б зменшили тиск держави на бізнес і сприяли б покращенню інвестиційного клімату, Уряд здійснює поверхневі заходи щодо впорядкування державних фінансів і виконання технічних вимог МВФ. Запропоновані кроки не забезпечать основи для довгострокового зростання української економіки, яке має бути пов'язано передусім з її внутрішніми ресурсами, а не фінансовими вливаннями ззовні.

27 березня Верховна Рада проголосувала за антикризовий пакет законів, у який ввійшли зміни до державного бюджету та заходи, які повинні скоротити його дефіцит. Цей пакет запроваджує режим жорсткої економії бюджетних коштів, який покликаний стабілізувати фінансову ситуацію в країні. Основними інструментами зменшення дефіциту держбюджету є залучення зовнішньої допомоги, підвищення акцизів, а також урізання видаткової частини бюджету. Прийняття антикризового пакету виконує відразу два завдання із Програми Уряду, оскільки, крім покращення у сфері державних фінансів, сприяє відновленню співпраці з МВФ.

Головними кроками, спрямованими на зменшення бюджетних видатків, є зниження суми допомоги при народженні дитини, підвищення тарифів на енергоносії для населення, а також скорочення кількості держчиновників і співробітників силових відомств. На необхідності підвищити ціни на енергоносії для населення неодноразово наголошував МВФ, оскільки саме у великій різниці між цінами для промислових клієнтів і громадян криються можливості для корупційних схем.

Основними засобами додаткового наповнення дохідної частини бюджету стане підвищення акцизів на тютюн та алкоголь, введення ПДВ на операції з експорту зерна, приватизація об'єктів Державного управління справами, податок на купівлю іноземної валюти та підвищення ренти за видобуток корисних копалин.

Таким чином, додаткове податкове навантаження у формі акцизів і податку на купівлю валюти ляже більшою мірою на плечі звичайних

Хвора система не може реформувати сама себе

Здатність Арсена Авакова демократизувати МВС викликає сумніви

Просте виконання вимог МВФ не забезпечить довгострокове зростання економіки

Підвищення

громадян та законослухняного бізнесу, а не тіньового сектору та олігархії. При цьому значне підвищення акцизів не принесе пропорційного зростання доходів бюджету, а спричинить збільшення контрабанди та контрафакту. Щоб бути ефективними, подібні кроки мають реалізовуватися лише після консультацій із зацікавленими сторонами. Будь-яке підвищення акцизів має бути продуманим та поступовим.

Уряд виправдовується, що антикризовий пакет включає лише першочергові заходи, які необхідні для отримання зовнішнього фінансування та уникнення дефолту. Розробка реформ та відповідного законодавства потребує набагато більше часу. При цьому урядовці не пропонують ні календарного плану, ні карти реформ, ні карти адміністративних виконавців, які відповідатимуть за втілення конкретних кроків. Тим часом втрачається дорогоцінний час, коли радикальні реформи у економічній сфері можна реалізувати на хвилі революційних подій.

На ефективність Уряду у проведенні реформ впливає також відсутність чіткого розподілу функцій між урядовцями. Протягом березня Арсеній Яценюк, замість концентрації на системних реформах і захисті цілісності країни, масово здійснював закордонні поїздки та проводив переговори із західними партнерами, тоді як цю функцію повинен виконувати Міністр закордонних справ. Призначивши слабкого міністра із ще слабшими заступниками у час військової агресії, Прем'єр-міністр серйозно послабив дипломатичний інструментарій для вирішення кризи. Як і у випадку з Міністром оборони, діями політичного керівництва керують мотиви особистої зручності, а не професійності, адекватності викликам та ефективності.

Представляючи концепцію реформи місцевого самоврядування, на перший план знову ж вийшов Прем'єр-міністр, а не міністр регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ. Під час презентації антикризового пакету реформ провідну роль мав відігравати Міністр фінансів Олександр Шлапак, але всі переговори з парламентськими фракціями знову ж вів Арсеній Яценюк. Таким чином, замість того, щоб керувати діяльністю Уряду як одним цілим та узгоджувати окремі політики реформ, які розробляються у кожній сфері, Прем'єр-міністр переймає на себе функції, не притаманні його посаді.

Загалом урядові ініціативи пропонують лише спорадичні відповіді на окремі прояви кризових явищ, а не розпочинають системне реформування найбільш проблемних сфер державної політики. Таким чином, лікуються симптоми, а не причини виникнення хвороби.

1.3. Протидія російській експансії в Криму

Не забезпечивши належну відповідь на російську інтервенцію в Криму, політичне керівництво держави продовжує ігнорувати проблеми півострова. Складається враження, що Уряд змирився з анексією і своєю бездіяльністю легітимізує статус-кво в Криму.

З самого початку Уряд стверджував, що основним планом протидії росіянам було уникнення провокацій та незастосування зброї у протистоянні. У цьому випадку необхідно було максимально використати не лише дипломатичні, але й юридичні механізми, які посилили б переговорну позицію української влади. Натомість рішення про розпуск Верховної Ради АРК було прийнято в переддень так званого референдуму. Прийняття закону про тимчасово окуповані території також всіляко затягується. Якщо б він був прийнятий на початку березня, то чітко вказав би, що депутати, представники силових структур і співробітники державних установ, які перейшли на сторону окупанта, є поза законом і всі їх дії є юридично нікчемними та протиправними.

Навіть враховуючи запізнення з розглядом відповідного законопроекту, як основу було використано проект Сергія Соболева, хоча текст, підготований ударівцями, більш детально прописує правовий статус

акцизів не принесе пропорційного зростання доходів бюджету

Прем'єр-міністр виконує не притаманні для себе функції

Своєю бездіяльністю Уряд легалізує статус кво в Криму

Прийняття закону

тимчасово окупованих територій. Законопроект УДАРу передбачає і виведення військ, і забезпечення виборчих прав кримчан, і підтримку соціально-економічних і культурних зв'язків з українцями, які проживають на окупованій території. Однак, у першому читанні за основу береться текст, запропонований представником «Батьківщини».

Тим часом Росія вже інтенсивно інтегрує окуповану територію через введення рубля та видачу російських паспортів. У цих умовах український Уряд має докласти максимум зусиль, щоб зберегти зв'язки між українцями в Криму та материковою Україною. Заходи економічної блокади чи припинення контактів, які пропонуються деякими політиками, ще більше віддалятимуть Крим від України. Навпаки, активне інформаційне, культурне, гуманітарне співробітництво нівелюватиме вплив російської пропаганди та дещо уповільнить процес експансії Російської Федерації на півострові.

Для економічних агентів, які працюють в Криму, мають бути забезпечені умови для виведення їх промислових потужностей і надано відповідний перехідний період. Це дозволить Україні та приватним інвесторам мінімізувати економічні втрати, пов'язані з окупацією Криму.

Від Уряду очікується юридичного закріплення моделі поведінки щодо окупованого півострова. Закон про тимчасово окуповані території має чітко пояснювати, як поводитися бізнесу, державним інституціям, громадським організаціям у питаннях, пов'язаних з діяльністю в Криму. Якщо цього не буде зроблено, вакуум державної політики з українського боку і надалі заповнюватиметься Кремлем.

про окуповані території зтягується

Україна має поглиблювати зв'язки з українськими громадянами в Криму навіть в умовах окупації

2. Економічна ситуація

Секвестр бюджету та підвищення податків сприятимуть отриманню міжнародної фінансової допомоги, але не створять умов для економічного розвитку. Їх можуть забезпечити лише системні реформи в економіці.

2.1. Антикризовий пакет – ключ до фінансування МВФ

27 березня Верховна Рада прийняла в цілому два важливих і взаємопов'язаних закони – Закон України про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» (надалі – бюджетний закон) та Закон України про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні (надалі – антикризовий закон).

Їх прийняття пов'язане з двома обставинами: необхідністю серйозного доопрацювання бюджету на 2014 рік з огляду на його нереалістичність, яка ще більше посилилась у зв'язку з погіршенням макроекономічних показників, а також необхідністю виконання фінансових вимог МВФ, що є важливою умовою отримання міжнародної фінансової допомоги. Остання є особливо актуальною для діючого Уряду з огляду на переддефолтний стан української економіки.

Прийняттям цього пакету законів Уряд фактично підтвердив серйозність своїх намірів виконати жорсткі вимоги МВФ. Зокрема, приблизно 90% показників бюджету узгоджені з Міжнародним валютним фондом, що робить реальним старт нової програми співпраці з МВФ обсягом від 14 до 18 млрд. дол., а також доступу до фіндопомоги міжнародних інститутів на загальну суму до 27 млрд. дол. В той же час більшість запропонованих змін мають несистемний характер, чітко спрямовані на вирішення поточних бюджетних проблем та не передбачають глибинного реформування економіки.

2.2. Зміни до Державного бюджету 2014 року

Основні зміни бюджетного закону стосуються скорочення видаткової та дохідної частин. Зокрема, переглянуто базові макроекономічні прогнози, на основі яких розроблено бюджет: замість запланованого зростання прогнозується зниження ВВП України за підсумками 2014 року на 3% при інфляції 12-14%; передбачено скорочення видатків державного бюджету на суму 25,5 млрд. грн. (або на 5,8%), зменшення доходів на суму 22,45 млрд. грн. (або на 5,7% від показника доходів державного бюджету) та зменшення дефіциту бюджету на 3,0 млрд. грн. (до 68,5 млрд. грн.).

Закон також передбачає збільшення граничного розміру держборгу за підсумками 2014 року на 78,6 млрд. грн. – до 664 млрд. грн., і скорочення надання державних гарантій вдвічі – до 25 млрд. грн.

Крім того, закон заморожує ключові соціальні показники: прожитковий мінімум на рівні 1176 грн. і мінімальну зарплату на рівні 1218 грн.

Згідно з доповненнями до Закону під суттєве скорочення потрапило фінансування практично всіх міністерств і відомств. Найбільше планується заощадити на МВС – на 0,7 млрд. грн., Мінагрополітики – на 1,9 млрд. грн., Міноборони – майже 0,5 млрд. грн., та МОЗ – на 1,2 млрд. грн.

2.3. Податкові ініціативи уряду

Антикризовий закон покликаний в першу чергу законодавчо забезпечити необхідний секвестр бюджету шляхом введення ряду нових

Більшість змін мають несистемний характер і не забезпечать реформування економіки

Уряд заморозив прожитковий мінімум і мінімальну зарплату

податків, перегляду існуючих ставок податків та скорочення ряду соціальних пільг. Згідно розрахунків авторів, його прийняття дозволить збільшити дохідну частину бюджет на 44 млрд. грн. До суттєвих змін слід віднести наступні законодавчі ініціативи у сфері оподаткування та соціальній сфері:

- Впроваджено податок для пасивних доходів, що нараховуватиметься за прогресивною шкалою: від 15 до 30% в залежності від суми доходу. Раніше ставка даного податку становила 15 – 17 %. Дані нововведення стосуються пасивних доходів, до яких відносяться дивіденди, відсотки, роялті, прибуток від інвестицій.
- Запроваджено пенсійний збір при купівлі валюти 0,5 %. Сплачувати збір будуть як фізичні, так і юридичні особи незалежно від того, в якій формі купують валюту.
- Введено ПДВ на ліки в розмірі 7 %. До прийняття закону жителі України не платили ПДВ при купівлі ліків чи медичних виробів.
- Зафіксовано ставку ПДВ на рівні 20 %, податку на прибуток – 18%. Фактично, мова йде про відмову від зниження цих податків в майбутньому.
- Збільшено акциз на алкоголь і тютюн. Ставки акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби будуть підвищені на 25 %, а на пиво – на 42,5 %.
- Введено фіксований акциз на дизельне паливо. Замість диференційованих ставок залежно від вмісту сірки (від 46 до 98 євро за 1 тис. кг) застосовуватиметься єдина ставка акцизного податку на дизпаливо (98 євро за 1 тис. кг). Також зростуть ставки акцизу на ввезені автомобілі і зросте розмір плати за користування надрами та радіочастотами.
- Знижено поріг оподаткування для посилок з-за кордону. Досі міжнародні поштові відправлення вартістю до 300 євро не обкладалися ПДВ. Тепер поріг вартості знижений до 150 євро.
- Розширено базу для нарахування податку на нерухомість. Базою для оподаткування зазначеним податком визначено загальну площу, а не житлову, як передбачалось раніше. Це призведе до фактичного зростання податку в 1,5-2 рази.

Також антикризовим законом передбачено скасування ряду видатків в соціальній сфері. Зокрема передбачено скорочення кількості службовців в силовому блоці. У МВС передбачається звільнити 79,4 тис. осіб (24% від загальної кількості працівників), в СБУ – 3,3 тис. (10%), в Управлінні держохорони – 299 осіб (10%) і в прокуратурі – 2,3 тис. осіб (теж 10%). Очікується, що дана законодавча ініціатива дозволить заощадити 1,35 млрд. грн. на рік.

Також передбачено скорочення пенсій та виплат високих одноразових грошових допомог колишнім чиновникам: держслужбовцям, дипломатам, суддям, прокурорам, слідчим, працівникам місцевого самоврядування.

Змінено розмір допомоги при народженні дитини. Закон уніфікував підхід до виплати допомоги при народженні дитини і скасував залежність розміру допомоги від кількості народжених дітей. Фактично підвищився розмір допомоги при народженні першої дитини (з 31 тис до 41,3) та суттєво знизився при народження третьої (з 123,8 тис. грн. до 41,3).

Запроваджено пенсійний збір при купівлі валюти

Планується скоротити 10% службовців в силовому блоці

Уряд скоротив розмір VIP-пенсій

2.4. Оцінка затверджених ініціатив

Прийняті закони відіграють значну роль в короткостроковому періоді, оскільки відкривають доступ до міжнародної фінансової допомоги і певним чином повертають бюджет на 2014 рік до реальності, проте на цьому позитивні оцінки в цілому вичерпуються.

Зміни, запропоновані до бюджету, по своїй суті важко назвати реформаційними, вони скоріш покликані погасити «бюджетну пожежу» і в основному спрямовані на скорочення видатків, в той час як питанню якісного зростання доходів держави відведено відносно меншу роль. Податкові новації мають чітко виражений фіскальний характер, а стимулююча та соціальна функції податків фактично проігноровані. Без створення реальних основ для якісного економічного розвитку ситуація з необхідністю «латання бюджету» може виникати регулярно – з року в рік.

Важливе зауваження, яке стосується податкових ініціатив Уряду, – основний податковий тягар по наповненню секвестрованого бюджету лягає на дрібний та середній бізнес, а також на пересічних громадян. В той же час робота з великим бізнесом по наповненню доходної частини бюджету повинна мати значно більший розмах.

Одним з можливих результатів прогресивного оподаткування пасивних доходів може стати відмова підприємців легалізувати в Україні свої зовнішні доходи в майбутньому. В даному контексті значно ефективнішим податковим заходом могло стати стимулювання отримання фізичними особами доходів в Україні, зокрема шляхом оподаткування доходів офшорного бізнесу українських громадян.

Скорочення соціальних платежів та підвищення загального рівня оподаткування населення негативно відобразиться на сукупному попиті. Це, в свою чергу, негативно відобразиться на темпах відновлення економічного зростання. А в кризових умовах України, при негативному інвестиційному кліматі, що не дає підстав очікувати приходу довгострокових інвесторів в найближчому майбутньому, стимулювання внутрішнього попиту матиме позитивний вплив на розвиток економіки.

Скорочення видатків на фінансування держорганів матиме здебільшого косметичний ефект. Значно кращий результат міг би бути отриманий, якби скорочення фінансування органів відбувалось в контексті вкрай необхідної системної адміністративної реформи. Також виникають питання стосовно доцільності скорочення витрат на Міноборони та Держприкордонслужби в умовах гострого протистояння з Росією.

Приведення бюджету 2014-го року до більш-менш реалістичних показників повинне супроводжуватися початком реалізації повноцінних реформ. Секвестр бюджету і зростання податкового навантаження без боротьби з корупцією, очевидно, не дасть очікуваного ефекту, оскільки частина запланованих доходів буде поглинута корупційною складовою.

Зволікання з реформуванням економіки призводить до все більшого звуження своєрідного вікна, протягом якого суспільство налаштоване на зміни і в цілому з розумінням поставиться до негативних, проте необхідних соціальних заходів. А сили, яким реформи зашкодять і фактично унеможливають реалізацію їх вузьких корупційних інтересів по власному збагаченню, експлуатуючи недосконалу інституційну структуру вітчизняної економіки, зі зволіканням реформування оговтаються після шоку, зумовленого перемогою Майдану над режимом Януковича, згуртуються і почнуть масштабний саботаж реформ.

Уряду потрібно невідкладно вирішити такі завдання, як підвищення ефективності та прозорості державних видатків, викорінення можливостей для ухилення від податків і зниження неофіційного фіскального тиску на економіку. Зволікання з вирішенням даних питань призведе до того, що отримання міжнародної фінансової допомоги, окрім вирішення нагальної,

Податкові новації мають чітко виражений фіскальний характер

Зміни в бюджеті повинні супроводжуватися реалізацією повноцінних реформ

проте короткострокової задачі по «латанню дір» в бюджеті матиме суттєвий негативний наслідок в майбутньому – зростання державного боргу. Водночас, ні на середньострокову перспективу, ні на довгострокову, поки не запропоновано комплексної і системної стратегії розвитку, яка містила б не тільки декларативні цілі, а й конкретні кроки з їх реалізації, проміжні орієнтири і механізм контролю результатів.

3. Політична конкуренція

Українські політичні партії визначилися зі своїми кандидатами на президентські вибори та стратегією поведінки на наступні два місяці. Основна боротьба розгорнеться між Юлією Тимошенко та Петром Порошенком, якого підтримав Віталій Кличко. Змагання за потенційне третє місце в перегонах між Сергієм Тігіпком та Михайлом Добкіним, який представлятиме Партію регіонів, продемонструє, яка політична команда буде більш ефективною у здобутті російськомовного виборця південного сходу. Соціологічні дослідження також показують втому українців від «старих» українських політиків, а тому існує великий потенціал здобуття електоральної підтримки новими політичними силами.

3.1. Синергія Петра Порошенка та Віталія Кличка

За результатами соціологічного дослідження, проведеного компаніями Социс, КМІС, Рейтинг і Центр Разумкова, станом на минулий тиждень фаворитами президентських виборчих перегонів були Петро Порошенко та Віталій Кличко з 24,9% та 8,9% відповідно. На даному етапі, коли жоден з кандидатів ще не розгорнув повноцінну передвиборчу кампанію, соціологічні дослідження допомагають окреслити загальні тенденції, але аж ніяк не повинні сприйматися як істина в останній інстанції.

Відрив Петра Порошенка від найближчих суперників є величезним, проте слід зауважити, що сума перших п'яти місць у рейтингу: Петра Порошенка, Віталія Кличка, Юлії Тимошенко, Сергія Тігіпка та Михайла Добкіна – становить лише 53,5%. Це означає, що як у основних конкурентів, так і у нових гравців в українській політиці залишається колосальний потенціал для нарощування своєї підтримки. Цілком вірогідно, що за час перебігу передвиборчої кампанії цифри підтримки можуть неодноразово змінюватися та залежатимуть від того, наскільки ефективно будуватиметься кампанія та яке бачення реформ у країні запропонує кожен з кандидатів.

Стартові позиції Петра Порошенка, які і до того були надзвичайно сильними, ще більше зміцнилися після партійного з'їзду УДАРу, який відбувся 29 березня. На ньому Віталій Кличко підтримав кандидатуру останнього на президентських виборах і заявив, що натомість балотуватиметься на посаду мера Києва.

Чи не вперше в сучасній українській політиці другий найбільш рейтинговий кандидат, який ще кілька місяців тому мав найвищі шанси стати наступним українським президентом, добровільно поступився своєму основному конкуренту та не спробував свої сили у першому турі. До цього вважалося, що Віталій Кличко орієнтований виключно на президентські вибори і всі його кроки останніх місяців слід сприймати лише в призмі передвиборчої кампанії. Здатність пожертвувати власними амбіціями позитивно сприймається виборцями і дозволить потенційно закріпити позиції УДАРу як впливової парламентської фракції після виборів до Верховної Ради, які плануються провести восени цього року.

Підтримка УДАРу серед виборців залежатиме від того, наскільки ефективною буде діяльність Віталія Кличка у випадку обрання на посаду київського мера. Керування багатомільйонним містом дозволить йому апробувати свою команду на конкретних управлінських посадах. При цьому зменшаться можливості для прямого управління партією. Таким чином, УДАР, який продовжує сприйматися як партія одного лідера, змушений буде переорієнтовуватися на більш ґрунтовну розробку політичної платформи та поглиблення ідеологічної роботи. Вірогідно, що Віталій Ковальчук, який має значний досвід партійної роботи, куруватиме цей напрямок і відіграватиме провідну роль у парламентській діяльності фракції УДАРу.

Коаліція Порошенка та Кличка дає синергетичний ефект для обох

Результати соціопитувань не є остаточною

Кроки Віталія Кличка викликають подив

УДАР більше розвиватиме свою команду та ідеологію

політичних сил. У Петра Порошенка є значний особистий рейтинг і фінансові ресурси, тоді як його партія «Солідарність» існує більше на папері та не може використовуватися як двигун передвиборчої кампанії, особливо враховуючи короткі строки останньої. З іншого боку, УДАР має розгалужену мережу партійних організацій в регіонах і досвід ведення кампаній, але їх можливості залучення зовнішнього фінансування є доволі обмеженими, оскільки вони лише опосередковано представлені у владі. Крім того, Петро Порошенко має значний вплив на ситуацію в Києві як через голову КМДА Володимира Бондаренка, так і через ряд київських мажоритарників, а тому залучення цього ресурсу практично гарантує перемогу Віталія Кличка на виборах київського мера.

Підтримка Віталія Кличка позитивно впливає на шанси Петра Порошенка на президентських виборах, тоді як допомога Порошенка, в тому числі фінансова, дозволить УДАРу ґрунтовно підготуватися до виборів парламентських.

Якщо подібна співпраця виявиться плідною, відмова Віталія Кличка від балотування на президентських виборах цілком може сприйматися як довгострокова інвестиція, націлена на розбудову партії та поступове нарощування особистого політичного капіталу.

3.2. Регіональна доля Партії регіонів

Після кількох тижнів «аморфності» Партія регіонів нарешті визначалася зі своїм майбутнім. 29 березня партійний з'їзд цієї політичної сили визначив президіум політичної ради у ролі керівного органу партії та підтримав на президентських виборах кандидатуру Михайла Добкіна. Крім того, з лав партії було виключено Віктора Януковича, Сергія Арбузова, Миколу Азарова та Олександра Клименка.

Вирішивши провести внутрішньопартійний праймериз, регіонали хотіли підкреслити демократичність трансформаційних процесів всередині партії, яку громадськість звикла сприймати виключно як авторитарну. Натомість сам спосіб проведення з'їзду довів, що змін у сторону демократичності практично не відбулося, а замість 3 – 4 центрів впливу, які раніше існували в Партії регіонів, залишився тільки один – Рінат Ахметов.

З 402 делегатів, які були присутні на з'їзді, 120 представляли Донецьк, 90 – Харків, ще по 60 – Дніпропетровськ і Луганськ. У складі президіуму політради також чітко простежується представництво чотирьох областей, які є базовими для Партії регіонів. Цей фактор наштовхує на думку, що регіонали не будуть відновлювати всеукраїнський рівень своєї політичної сили, а «копаються» в індустріальних регіонах Півдня та Сходу. Марно говорити про всеукраїнський рівень, якщо навіть Одеська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька області у нинішньому керівництві партії проігноровані, хоча ці регіони завжди давали значний відсоток підтримки регіоналам.

У свою чергу концентрація на чотирьох промислових російськомовних регіонах дозволить партії вести більш цілеспрямовану кампанію, не озираючись на те, як їх заклики сприйматимуться на українськомовному Заході та Центрі.

Партія регіонів намагатиметься всіляко дистанціюватися від попередніх очільників держави та перекласти на них вину за провальні внутрішньополітичні рішення. Крім вже виключених з партії Віктора Януковича, Сергія Арбузова, Олександра Клименка і Миколи Азарова, центральна контрольна комісія на чолі з Євгеном Геллером за місяць проведе внутрішньопартійну люстрацію й очистить ряди від інших представників групи Сім'ї та депутатів, які не погоджуватимуться з генеральною лінією партії. Таким чином, вплив груп Андрія Клюєва та Дмитра Фірташа на політику Партії регіонів буде ще більше нівелюватися.

Про бажання Ріната Ахметова мати мажоритарний пакет у керівництві Партії регіонів свідчить також підтримка Михайла Добкіна, а не Сергія

Порошенко та Кличко мають що запропонувати один одному

Провал демократизації у Партії регіонів

Партія регіонів фокусується на чотирьох областях

Тігіпка як кандидата на президентські вибори. Наразі особистий рейтинг Добкіна оцінюється на рівні 4% і зосереджений виключно в Харківській області. Сергій Тігіпка сприймається як занадто самостійний персонаж, який міг спробувати перепідпорядкувати собі всю партію і, до того ж асоціювався безпосередньо з Дмитром Фірташем. Натомість підтримка Михайла Добкіна дозволяє Партії регіонів без великих втрат взяти участь у безперспективних для них президентських виборах і мобілізувати свої сили перед виборами парламентськими, на яких список партії можуть очолювати зовсім інші люди.

Щодо ідеологічної платформи, Партія регіонів і далі використовуватиме гасла федералізації та російської мови як другої державної, незважаючи на те, що вони грають на руку росіянам. Таким чином, висновків з російської інтервенції в Криму Партією регіонів так і не було зроблено.

3.3. Труднощі для нових облич з Майдану

Зниження підтримки основних політичних партій в Україні відкриває вікно можливостей для нових політичних сил, представники яких користуються авторитетом у суспільстві та не асоціюються з корупційними схемами чи перебуванням при владі.

Однією з таких особистостей є Ольга Богомолець, яка 29 березня подала документи в ЦВК як кандидат в Президенти України. Громадська активістка, яка організувала медичну службу Майдану та є членом «Кола народної довіри», набирає волонтерів для своєї передвиборчої кампанії та змогла швидко зібрати 2,5 мільйони гривень грошової застави.

З-поміж усіх кандидатів її декларація про доходи чи не єдина корелює з реальними статками. Інші кандидати віддали перевагу штучному заниженню рівня своїх річних доходів, ще й використають відкритість Ольги Богомолець у фінансових питаннях як основу для своєї критики. Про те, що до неї ставляться як до серйозної суперниці, свідчить той факт, що під час жалобного віче 30 березня Ольгу Богомолець не допустили до виступу на сцені Майдану.

Складним викликом для неї буде створення команди та розробка політичної програми в стислі строки, хоча залучення громадськості до її розробки, можливість якої передбачена на сайті кандидата, є позитивним сигналом для громадянського суспільства.

Документи до ЦВК подав також лідер партії «Правий Сектор» Дмитро Ярош. Хоча партія підтримала його кандидатуру на з'їзді, він вирішив іти на вибори як самовисуванець. Цей крок, ймовірно, пов'язаний з бажанням дистанціюватися від негативного образу «Правого Сектору», який активно підтримується в мас медіа.

Перебуваючи лише на початкових етапах свого становлення, нова політична сила сама дає приводи для інформаційних хвиль, направлених проти неї. Використання для власних потреб автомобілів із парку Віктора Януковича, перестрілка на Хрещатику 31 березня та спроба штурму Верховної Ради 27 березня негативно впливає на сприйняття «Правого Сектора» як політичної сили, яка декларує бажання принести нову якість в українську політику. Силовий тиск на парламент викликав засудження з боку європейської спільноти, зокрема верховного представника ЄС з питань зовнішньої політики та політики безпеки Кетрін Ештон. Крім міжнародного резонансу, подібні кроки ставлять під сумнів здатність «Правого Сектора» контролювати дії своїх найбільш радикальних прибічників.

Основним викликом для Дмитра Яроша є знайти органічний перехід від революційної риторики до політичної діяльності у мирний час. Для цього потрібно чітка структура партії та контроль за діяльністю регіональних осередків, наявність політичної платформи, яка пропонувала б виборцю конкретні відповіді на питання зовнішньої та внутрішньої політики, а також міцна команда, яка могла б допомогти Дмитру Ярошу реалізувати його

***Рінат Ахметов
отримує
контрольний
пакет у
керівництві
партії***

***Громадська
активістка
може принести
нову якість в
політику***

***Дмитро Ярош
дистанціюється
від негативного
образу «Правого
сектору»***

програму.

3.4. Зміна риторики Юлії Тимошенко

Основну конкуренцію Петру Порошенку на виборах складе Юлія Тимошенко. Хоча соціологічні дослідження показують значну різницю між двома кандидатами, яка становить 17 відсотків, Юлії Володимирівні не раз вдавалося мобілізувати електорат і отримувати рівень підтримки вищий, ніж його передбачали соціологи.

Проблемою для Юлії Тимошенко є той факт, що протягом тривалого часу вона була усунута від безпосередньої участі в українській політиці та недостатньо відчула настрої суспільства після Євромайдану. Її підходи до спілкування з виборцями не змінилося, тоді як українське суспільство пережило радикальні зміни у своїй політичній свідомості. Крім того, у неї доволі значний антирейтинг, а громадяни ще пам'ятають невдалі дії її Уряду щодо мінімізації негативного впливу фінансової кризи 2008 – 2009 років.

Головним викликом для Тимошенко є відсутність яскравого антипода, на критиці якого можна будувати виборчу кампанію. Для неї таким антиподом завжди був Віктор Янукович. Цього разу їй доведеться вести боротьбу проти формального союзника, який, крім того, приймав безпосередню участь у Євромайдані і позитивно сприймається на Заході та в Центрі – базових для «Батьківщини» регіонах. Таким чином, Юлії Тимошенко потрібно буде шукати нових шляхів підвищення свого рейтингу та виробляти більш м'який підхід до критики опонента.

Перші кроки для цього вже зроблені. У своїх промовах Тимошенко все частіше на перший план виносить боротьбу з олігархами, що було не характерно для її попередніх кампаній. Ймовірно, що політик акцентуватиме увагу на критиці Петра Порошенка як представника олігархату.

Хоча ВО «Батьківщина» є ключовою партією влади і формує вертикаль як в центрі, так і на місцях, Тимошенко не зможе використовувати адміністративний ресурс, оскільки такі спроби викличуть резонанс у суспільстві, яке щойно пережило демократичну революцію. На партійному з'їзді, де Юлію Тимошенко було висунуто кандидатом в Президенти, Арсеній Яценюк запевнив, що не дасть адмінресурсу ні Тимошенко, ні будь-якому іншому кандидату.

Загалом президентські вибори будуть нетиповими для України, оскільки боротьба розгорнеться не між російськомовним політиком Сходу та україномовним політиком Заходу, а між двома представниками демократичного табору, електоральні бази яких у багато чому є спільними. Новий характер президентських виборів може принести і нову якість у веденні самої передвиборчої кампанії.

***Риторика
Тимошенко не
змінилася, тоді
як суспільство
пережило
тектонічні
зміни у
свідомості***

***Президентські
вибори будуть
нетиповими для
України***